

ربوبیه‌تی خودای رحمان و راستکردنه‌وی فوئاد به فیطره

قورئان له ههشت جیگه ناماژه‌ی لۆ دئی مروّف کردوو ده‌ئێ: ئەو جیگه‌یه‌ی ئیمانی تێدا دروست ده‌کریت دئه، به پشتیوانی خودای رحمان تیشك ده‌خه‌ینه سه‌ر چۆنیه‌تی دامه‌زراندنی و زه‌مینه‌ی دروستکردنی ئیمان له‌ناخی مروّف لۆ ئەم دۆخه‌.

وه‌لامی ئەو پرسیارانه‌ ده‌ده‌ینه‌وه، که نایا رۆئی مروّف له شه‌ودا چیه‌؟ نه‌رکی پینغه‌مبه‌ر (عليه السلام و البركات) له رۆژدا چ بووه؟ شیوازی تێگه‌یشتن له قورئان چۆنه‌؟

(ربنا اتنا في الدنيا حسنة و في الآخرة حسنة و قنا عذاب النار)

پیداچوونه‌ویه‌کی خیرا

له وانه‌کانی پيشوودا باسی ئه‌وه‌مان کرد فؤاد چیه‌و چون ده‌ست به ئیشکردن ده‌کات و پاشان له رپی به‌کارخستنی س‌ه‌م و به‌ص‌ه‌ر ده‌کریت‌ه فی‌ط‌ر‌ه؟ به دوورو دریتی باسی قیرائه‌مان کرد گوتمان: قوناغی به‌که‌می بنیاتنانی ئیمان بوو له ناخی مروّفا.

باسی ئه‌وه‌مان کرد که پیغمبه‌ره‌کان ئه‌نبیاء و رسول ئیشیان ئه‌وه بووه که بین و تیلاره‌وی ئایاتی خودای رحمان بکه‌ن لۆ ئه‌وه‌ی که ئه‌و ئیمان‌ه ساده‌و سه‌ره‌تاییه له نیو دلی مروّف به هوی قیرائه دروست ده‌بیت بیگوازنه‌وه، گه‌شه‌ی پیکه‌ن، لۆ به‌شیک‌ی به‌رزتر که قوناغی ته‌زکیه‌ی به دوا‌ده‌ات، (یتلوا علیهم آیاته ویزکیهم) (الجمعة ۲)، له هه‌مان کاتدا ئه‌و که‌سه ته‌علیمی کتاب و حکمه‌ی لۆ دروست ده‌بیت (ويعلمهم الكتاب والحكمة).

باسی کاتی قیرائه‌شمان کرد، گوتمان قیرائه به شه‌و ده‌کریت، ئه‌ویش له سورته‌ی (المزمل) له سه‌ره‌تادا که چون خودای رحمان سالی ته‌واوی دابه‌شکردوه لۆ چوار وه‌رز و کاتر‌میر‌ه‌کانی قیامه‌که‌شی دیاریکردوه به (فم اللیل الا قلیلاً) (المزمل ۲)، لۆ چوار خول دابه‌شی کردوه، پاشانیش له کات و ساتی ئه‌و قیامه پیغمبه‌ره‌و جه‌معی (الذین آمنوا معه)، چون خه‌ریکی خویان بوون؟ جیاوازیشمان کرد له نیوان قیرائه به‌شه‌و، (ومن اللیل فتهدّ به نافلة لك عسی أن یعتک ربک مقاماً محمّوداً) (الإسراء ۷۹)، الله له قورئاندا شه‌ونویژ و قورئان خویندنی به (تهجد) داناوه، که له‌گه‌ل قیامه‌که جیایه، گوتمان: شه‌و قیرائه‌ی تیدا ده‌کریت، ئه‌وانه‌مان به وردی باس کرد.

قورئان ته‌نزیل کرایه

روونکردنه‌وه به چۆنییه‌تی دامه‌زراندنی زه‌مینه له‌ناخی مروّف ده‌ده‌ین، گوتمان: ناوی ئه‌و جیگه‌یه‌ی که ئیمانی تیدا دروست ده‌کریت دلّه، له ناو سینگدا هه‌یه، خودای رحمان له قورئان زیاتر له هه‌شت شوین نامازه‌ی لۆ ئه‌و جیگه‌یه کردوه. به پشتیوانی خودای رحمان تیشک ده‌خه‌ینه سه‌ر چۆنییه‌تی زه‌مینه‌ی دروستکردنی ئه‌م دۆخه و نامازه‌ی پیده‌که‌ین.

یه‌کێک له‌م کارانه‌ی پیغمبه‌ره (عليه السلام و البرکات) که الله فه‌رمانی پیکردوه ئه‌نجامی بدات، پپی فه‌رموه: (وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْتٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا) (الإسراء ۱۰۶) قورئانیک (فَرَقْنَاهُ)، به ته‌رتیب هینامانه خواره‌وه، لۆ ئه‌وه‌ی یا رسول الله (عليه السلام و البرکات) (لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْتٍ)، که توش به‌م هینامه‌تیبیه ده‌خوینیته‌وه، به‌م له‌سه‌ر خوییه، به‌م شینه‌یه، به‌م ته‌رتیبیه‌ی ده‌بیت لویان بیخوینیته‌وه، (وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا)، جاریک وشه‌ی ته‌نزیل وه‌رده‌گرین به پشتیوانی خودای رحمان له وانه‌کانی داهاتوو دینه‌ه خزمه‌ت باسکردنی وشه‌کانی دی، وه‌ک باسی (لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْتٍ).

له‌م وانه‌مان باسی وشه‌ی ته‌نزیل وه‌رده‌گرین، لۆ ئه‌وه‌ی ئه‌م دۆخه به کرده‌یی له ناخی مروّف دروست ببیت، گوتمان: ئه‌م قورئانه (کلام الله) یه، و (آیات الله) ی شه‌رعییه، هه‌رچی به‌ک

بوونی هه‌یه له نیو ئه‌م قورئانه به (أمر و نهی) جمعی ئیمانداران هه‌مووی و جمعی موسلمانان هه‌مووی پێوه‌ی پابه‌ندین، هه‌موویشمان لێ داواکراوه، به‌لام لۆ دابه‌زاندنی ئه‌م قورئانه الله وشه‌ی ته‌نزلی به‌کار هێناوه.

ته‌نزلی مانای چیه‌؟

وشه‌ی ته‌نزلی له زمانی عه‌ره‌بیدا به کۆمه‌لێک مانا هاتووه:

به‌شی یه‌که‌م: ئه‌و به‌ش و لایه‌نه‌ی که له‌سه‌روه قورئانه‌که‌ی داده‌به‌زیننیت، ئه‌ویش خودای رحمانه‌ به‌شی دووهم: ماده‌ی دابه‌زینراو (منزل).
به‌شی سێیه‌م: ئه‌و جیگه‌یه‌ی که قورئانه‌که‌ی له‌سه‌ر داده‌به‌زیننیت.
ده‌بی ئه‌م سێ به‌شه کۆمه‌له سیفەتیکیان هه‌بی:

لایه‌نی یه‌که‌م: بریتیه له زیندوویتی (حیویه)، ده‌بیت هه‌رسی لایه‌ن ئه‌و دۆخه‌یان تیدا هه‌بیت، خودای رحمان خۆی زیندوو (حی)یه، به‌م زیندوویتییه‌ی قورئانی دابه‌زاندوو، تا ئیستاش قورئانه‌که‌ی داده‌به‌زیت، ئه‌مه لایه‌نی خودای رحمان واته "چۆن به‌م زیندوویتییه‌ی دابه‌زیوه‌ته سه‌ر پێغه‌مبه‌ر (عليه السلام و البرکات)، که تا ئیستاش به‌رده‌وامه و خودای رحمان ده‌ستی لێ هه‌له‌نگرتوو.

لایه‌نی دووهم: ماده‌ی دابه‌زینراو که قورئانه، قورئانیش هه‌مان زیندوویتی هه‌یه، چۆن لۆ پێغه‌مبه‌ری (عليه السلام و البرکات) به‌م زیندوویتییه‌ی هاتوته خواره‌وه و کاریگه‌ری له‌سه‌ر کردوو، پێغه‌مبه‌ری له به‌شه‌ریک لۆ رسول گۆری، هه‌مان دۆخ ئه‌گه‌ر په‌یره‌و بکریت ئه‌و زیندوویتییه‌ی ئه‌م قورئانه وه‌ک سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ر (عليه السلام و البرکات) هه‌ر ماوه.

لایه‌نی سێیه‌م: ئه‌و که‌سه‌یه که قورئانه‌که‌ی له‌سه‌ر دیته‌ خوار، جیگه‌ی مونه‌زله، ئه‌و جیگه‌یه‌ی که له‌سه‌ری داده‌به‌زیت، له زمانی عه‌ره‌بی ئه‌گه‌ر هاتوو یه‌کێک ئه‌م قورئانه‌ی له‌سه‌ر مێز دانا ده‌لین: وضع القرآن على المنضدة، وضع واته "دانرا، له گیرفانم دانا، ده‌لین: قورئانی له گیرفانی دانا، له‌به‌ر کرد ده‌لین: قورئانی له‌به‌ر کرد، لۆیه الله ده‌فه‌رموویت: (لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْنَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ) (الحشر ۲۱)، وشه‌ی جبل نه‌ناسراو (نکرة)یه، هه‌ر چیایه‌ک لۆ نمونه "هیمالایا) یان چیا (سەفین) بیت، ئه‌گه‌ر الله ئه‌و قورئانه‌ی ته‌نزلی بکاته سه‌ری (لَرَأَيْنَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ)، لۆ؟ هه‌ر سێ لایه‌ن زیندوون، خودای رحمان زیندوو، ماده‌ی مونه‌زله زیندوو، چیایه‌که‌ش له‌به‌رئوه‌ی به‌نده‌یه به‌ مانای ته‌سبیح و سه‌جده، که‌واته "زیندوو، ژیا‌نی هه‌یه، ژیا‌نی به‌گۆیره‌ی ویستی خودای رحمان هه‌یه، لۆیه که قورئانه‌که‌ی ته‌نزلی ده‌کریته سه‌ر چیاکه، (على كل جبل)، هه‌موو چیایه‌کان، (لَرَأَيْنَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ)، هه‌موو چیایه‌ک، که‌واته "لایه‌نی سێیه‌م بالاده‌ست (متحکم)ه، ئینجا چیایه، یان هه‌ر مه‌خلوقیکی تر بیت، یاخود مروّقه، ئه‌و که‌سه‌یه، ئه‌گه‌ر هات و ژیا‌ن له ناو ناخی هه‌بوو، ئه‌و ژیا‌ن ده‌داته قورئانه‌که‌ی، مانا چه‌مکی دابه‌زاندن (تنزلی) دروست ده‌بیت، مروّقه‌که خۆی بالاده‌ستی (تحکم) ده‌کات به‌سه‌ر شیوازی ژیا‌ن دانه قورئان.

نیمه‌ش له‌گهر جه‌معی ئه‌و براینه‌ی که دان ده‌نین ئه‌وه موصحفه به‌ئێ له ئه‌لمانیا یان له به‌یروت به چاپ گه‌یه‌نراوه، به‌ئێ به‌م جوهریه کابرای رۆژئاوایی رۆژه‌لاتناسیش که له‌گه‌ل ئه‌م قورئانه مامه‌له ده‌کات، جا ئه‌گهر جوله‌که یان مه‌سیحی بی‌ت هه‌ر به‌م جوهره‌ی مامه‌له ده‌کات.

نیمه که له سه‌ره‌تا دین مامه‌له له‌گه‌ل ئه‌م قورئانه ده‌که‌ین، ده‌بی به چه‌مک و مانای تنزیل مامه‌له‌ی له‌گه‌لدا بکه‌ین، واته‌" ده‌بی‌ت به کرده‌یی ئه‌و دو‌خه و ئه‌م زه‌مینه‌یه له ناوه‌وه‌ی خو‌مان دروست بکه‌ین، لۆ ئه‌وه‌ی به کرده‌یی قورئان بی‌ت تا زیندووی بکاته‌وه، ئه‌م زه‌مینه‌یه دروست بی‌ت، چه‌مک و مانای ته‌نزیل له ناوه‌وه‌مان دروست بی‌ت.

دل‌ده‌روازه‌یه لۆ قورئان

ئه‌گهر بی‌ت و چپای هیمالایا ئه‌و قورئانه‌ی به‌سه‌ردا دابه‌زیت ده‌ست به (خشوع و تصدع) ده‌کات (مِنْ حَشْيَةِ اللَّهِ)، لۆ ئه‌و دو‌خه نیمه شایه‌نترین، نیمه‌ی مرۆف که دل‌مان له‌به‌رد دروست نه‌کراوه، نیمه شایه‌نترین ئه‌گهر هات و خودای ره‌حمان ویستی به چه‌مکی تنزیل قسه‌مان ئاراسته بکات، ئه‌و دو‌خه له ناخی خو‌مان دروست بکه‌ین، لیره‌دا پرسیارێک ده‌که‌ین: ئایا ئه‌م دو‌خه چی دروستی ده‌کات؟ وه‌لام: چه‌مکی قیرائه، ته‌نیا و ته‌نیا قیرائه دل‌ی مرۆف لۆ وه‌رگرتن و ته‌نزیلی وشه‌کانی خودای ره‌حمان له‌ناخی ئاماده ده‌کات، لۆیه‌ش یه‌که‌مین سوهرت، یه‌که‌مین وشه‌ی قورئان که ده‌ست پێ ده‌کریت به سروش (وحی) لۆ خودی رسول الله (عليه السلام و البرکات) به (اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ) (العلق ۱) ده‌ست پێ ده‌کات، لۆ ئه‌وه‌ی زه‌مینه دروست بکات له ناخی پیغمه‌به‌ر (عليه السلام و البرکات) لۆ چه‌مکی ته‌نزیلی قورئانی، نه‌ک دانان (وضع) ی قورئان، نه‌ک پیغمه‌به‌ر (عليه السلام و البرکات) قورئان له‌به‌ر بکات! نه‌خیر جارێ ده‌بی‌ت له‌سه‌ر دل‌ی ته‌نزیل بکریت، که تنزیل کرا، زیندویتی ئه‌و قورئانه دابه‌ش ده‌بی‌ته سه‌ر هه‌موو جه‌سته‌ی، ئه‌و کاته ده‌توانی به کرده‌وه لۆ ده‌روه‌ی خو‌ی بگوازیته‌وه.

وشه‌ی ته‌نزیل له قورئان به مانای ته‌رتیب هاتووه، ته‌نه‌زول به واته‌" ته‌نزیل به شینه‌یی، به له‌سه‌رخو‌بی (هادی‌ء)، النزول في وهلة، کاتی تیدا بی‌ت. ئه‌وه‌یه مانای وشه‌ی تنزیل، نه‌ک هه‌ر هه‌مووی له ناکاو بی‌ته خواره‌وه، که‌واته‌" هه‌موو به ناکاوی دابه‌زین نییه، مرۆفی موسلمان یه‌کسه‌ر ده‌ست پێ بکات به ئاره‌زووی خو‌ی له سوهرتی (البقرة) هه‌تا کو‌تایی، لۆیه ئه‌و قورئانه ناتوانیت کارمان تیبکات، نه‌ک قورئان ناتوانیت، نیمه خو‌مان زیندویتی له ناخمان سوورداره لۆ ئه‌وه‌ی قورئان بتوانیت زه‌مینه له ناو ناخ و ژووره‌وه‌مان دابینیت و به کرده‌یی شوینه‌واری له‌سه‌ر خو‌ره‌وشتمان هه‌بی‌ت، ئه‌وه‌یه مانای وشه‌و چه‌مکی (تنزیل).

زیندوویتی قورئان

له قورئان (زاده الله شرفا)، خودای رحمان بیهویت باسی وینه‌کیشانی دۆخی دابه‌زینی ئەو قورئانه بکات به ناوی تهنزیل که له ههموو قورئان ناوی هیناوه، لویه وشه‌ی دانان (وضع) نه‌هاتوه، ههمووی تهنزیله، ئەوش مانای وشه‌ی تهنزیله، ده‌بیت زهمینه له ناخی مروقه‌که دروست بکریت، له ریگه‌ی قیرائه زهمینه‌که دروست بیټ، (به‌بی ویکچواندن) وه‌کو فرۆکه‌خانه‌یه‌ک لۆ ئەوه‌ی بتوانیټ فرۆکه له‌سه‌ری بنیشیته‌وه، ده‌بی شوسته‌ی هه‌بیټ و قیرتاو کرابیټ. قورئانه‌که‌ش ده‌بیټ جیگه‌ی هه‌بیټ، زیندوویتی هه‌بیټ، ئینجا بگوازیته‌وه، ئەو زهمینه‌یه تهنیا له ریگه‌ی قیرائه‌وه دروست ده‌کریت، لویه ئیمه هه‌رچهند قورئان ده‌خوینین، چهند قورئان خه‌تم ده‌که‌ین، تهنه‌ت وشه‌ی خه‌تمیشی لۆ به‌کاره‌ینراوه، بیگومان وشه‌که به‌گویره‌ی قورئانه‌وه بیټ ریپی‌دراو (جائز) نییه، چهند جار قورئان له (سورته‌ی فاتحه‌وه تا سورته‌ی الناس) ته‌واو ده‌که‌ین و ئەم سه‌ر و ئەو سه‌ری ده‌که‌ین، به‌لام زیندوویتی ئەم قورئانه لۆ خودی ئیمه چنده؟ بیگومان دیاریکراوه، لۆ؟ چونکه ئیمه زیندوویتمان لۆ قورئان دیاریکراوه.

ئایا شه‌یتانه‌کان وه‌حی و تهنزیلیان هه‌یه؟

له وانه‌ی یه‌که‌م باسی ئەوه‌مان کرد هه‌تا قوتابی ته‌مه‌نی نه‌گاته شه‌ش سال، ئاماده‌یی قبول‌کردنی مادده‌ی نه‌بی ناتوانین له قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی دابینین، تا‌کو فی‌ری ئه‌لیف و باء و تاء و ئاء بیټ، چونکه کۆده‌نگی زانایانی بایه‌لۆجی له‌سه‌ر ئەوه هاو‌ران خانه‌کانی می‌شکی هه‌ر هه‌مان خانه‌کان و زیاد و که‌م نابیت، ههموو خانه‌کانی جه‌سته ده‌گورن، تهنیا خانه‌کانی می‌شکه که ناگورن. ئەم مندا‌له که له سکی دایکیه‌تی هه‌مان ژماره خانه‌ی می‌شکی هه‌یه، ئەی باشه له‌به‌رچی له ته‌مه‌نی دوو سالی له قوتابخانه دانان‌ریټ؟ تا‌کو ئه‌لیف و بیټ قیر بیټ؟ چونکه ئاماده‌باشی نییه، ئەی به‌چی ئاماده باشی لۆ دروست ده‌بیټ؟ تیپه‌ربوونی کات وای لیده‌کات ئاماده‌یی لۆ دروست بیټ، قیرائه‌ش وا ده‌کات زهمینه‌ی تهنزیل له ناوه‌ی مروقه دروست بیټ، لۆ ئەوه‌ی قورئان زیندوویتی و تواناسازی خۆی ئەنجام بدات.

لیره‌دا پرسیاریک دینه پیش: ئایا ئەم تهنزیله تهنیا لۆ خودای رحمان هه‌یه؟ یان لۆ قورئان یان لۆ موسلمانان؟ قورئان وه‌لاممان ده‌داته‌وه ده‌فه‌رموویټ: نه‌خیر شه‌یتانه‌کانیش تهنزیلیان هه‌یه، وه‌ک ده‌فه‌رموویټ: (قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ) (الشعراء ۲۲۱)، شه‌یتانه‌کانیش تهنزیل ده‌کرین، نه‌ک دین، تهنزیل ده‌بن، ئینجا وه‌لام ده‌داته‌وه: (تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ) (الشعراء ۲۲۲)، دوو سیفه‌ته (يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثُرُهُمْ كَاذِبُونَ) (الشعراء ۲۲۳)، که‌واته "شه‌یتانه‌کانیش تهنزیلیان هه‌یه، ئایا ده‌زانن نه‌ک تهنیا ته‌زیل به‌لکو شه‌یتانه‌کان سه‌روش (وه‌حی) یشیان هه‌یه! (به‌بی ویکچواندن) وه‌کو وه‌حی خودای رحمان، قورئان ده‌فه‌رموویټ: (وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ) (الانعام)، وشه‌ی وه‌حی (وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ) (الانعام ۱۲۱) شه‌یتانه‌کانیش (وه‌حی) یان هه‌یه، شه‌یاطینیش تهنزیلیان هه‌یه، باشه ئەگه‌ر شه‌یطانی جن وه‌حی هه‌بی و په‌یوه‌ندی

له‌گه‌ل شه‌یطانه‌کانی ئینس دروست بکات، بی‌گومان ده‌بی له لای شه‌یطانه‌کانی ئینسیش زه‌مینه لو قه‌بو‌کردنی ئەم وه‌حیه هه‌بیته.

شه‌یطانی زه‌وی

باسی زه‌مینه‌مان کرد له‌ناو دلی مرو‌فی موس‌لمان لو ئەوه‌ی ببیته ئیماندار، باشه ئەدی شه‌یطانی جن ده‌یه‌و‌یت په‌یه‌ندی له‌گه‌ل شه‌یطانی ئینس بگر‌یت؟ هه‌لبه‌ته ده‌بی ئەو‌یش زه‌مینه‌ی هه‌بیته؟

خودای رحمان ده‌فرمو‌ویت: (وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ) (القلم، ۱۰) (هَمَّا زِ مَشَاءَ بِنَمِيمٍ، مَنَاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ)، ئەم هه‌موو کۆمه‌له سیفاته، سیفه‌تیکی لی ده‌رده‌چیت گشتگیر ناوی (أثیم)ه، له وشه‌ی (هَلْ أَنْبَأَكُمْ عَلَىٰ مَنْ تَنْزَلُ الشَّيَاطِينُ تَنْزَلُ عَلَىٰ كُلِّ آفَاكٍ أَثِيمٍ)، كه‌واته" ئەو کۆمه‌له هه‌لسوکه‌وته له دلی مرو‌فه‌که‌ی زه‌مینه‌ی داکوتیوه، زه‌مینه‌ی دروست کردووه، لو ئەوه‌ی ئاماده‌باشی هه‌بیته شه‌یطانه‌کان وه‌حییان لو بینن، لویه سو‌رته‌ی المزل شیوازی کات و ساتی دابه‌زاندنی ئەم وه‌حیه له‌سه‌ر وه‌لید بن مغیره باس ده‌کات.

ئه‌گه‌ر سه‌یریکی قورئان بکه‌ن ئەوا ده‌زانن ئەو کابرایه که وه‌حی شه‌یطانی لو ده‌هات چی لی ده‌هات؟ (إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ) (الم‌ثر، ۱۸) (فَقَدَّرَ كَيْفَ قَدَّرَ ثُمَّ نَظَرَ، ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ)، ئەوه هه‌مووی دۆخی شه‌یطانی زه‌وییه، شه‌یطانیك له‌سه‌ر زه‌وی بوته نشینگه و فرۆکه‌خانه‌یه‌ک لو شه‌یطانی جن، شه‌یطانی جن وه‌حی لو دینیت، شه‌یطانی زه‌و‌یش وه‌ریده‌گر‌یت، تنزیل ده‌کر‌یته سه‌ری و وه‌ری ده‌گر‌یت، له کات و ساتی دۆخی وه‌حی خودای رحمان وینه‌ی لو مان کردووه، دۆخی ئەو کابرایه‌ی که سه‌روشی لو دئ له‌م کاته‌دا چی به‌سه‌ر دیت؟ (إِنَّهُ فَكَّرَ) که مرو‌ف بیر ده‌کاته‌وه، لو نمونه" سه‌یری شت بکات، ئەگه‌ر تیبینی ئەم مرو‌فه‌تان کردبیت له کاتی بیرکردنه‌وه م‌یشکی رو‌یشتوووه، ه‌زری رو‌یشتوووه، (إِنَّهُ فَكَّرَ) که بیر ده‌کاته‌وه ده‌م و چاوی دۆخیکی به‌سه‌ر دادیت، ئەگه‌ر ده‌ستیش به‌ پ‌یش ده‌م و چاوی دابینیت هه‌ستی پ‌ی ناکات، ئەوه دۆخی بیکردنه‌وه‌ی قووله، (وَقَدَّرَ) له م‌یشکی خوی ئەندازه‌گیری ده‌کات، (فَقَدَّرَ كَيْفَ قَدَّرَ ثُمَّ نَظَرَ، ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ) ده‌م و چاوی ویک هاته‌وه، (وَبَسَرَ) مۆن بوو، (ثُمَّ أَدْبَرَ) پاشان پشته تیکرد، (وَاسْتَكْبَرَ) ئەنجام (فَقَالَ إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَرُ)، ئەوه ئەنجامه‌که‌یه‌تی.

هه‌ستانه‌وه له شه‌ودا

ئایا له گیرفانی خوی ئەو قسه‌یه‌ی کرد؟ نه‌خیر شه‌یطانه‌کانی جن ف‌یریان کرد، ئەنجام چیه‌ی؟ كه‌واته" ئەگه‌ر هات و تیبینی ئەوه‌مان کرد دوو جو‌ر ته‌نزیل هه‌یه و ده‌بیته لو هه‌ردوو جو‌ر له ته‌نزیل زه‌مینه هه‌بیته، ته‌نزیلک له خودای رحمانه‌وه لو مرو‌فی موس‌لمان دیته خواره‌وه، مرو‌فی

موسلمان ده‌بی زه‌مین‌ه‌ی هه‌بیت لو چه‌مکی ته‌نزیل له‌ناو ناخی مروّف زیندویتی وهر بگریت، له‌م ئاسته‌ی که جه‌معی (الذین آمنوا)، له‌گه‌ل خودی رسول الله چون جیبه‌جیبیان ده‌کرد، به‌م جور هه‌ش بتوانیت جیبه‌جیبی بکات و بیگوازیته‌وه، لوئه‌وه‌ی مروّقی ئیمانداری جوریی دروست ببیت، هیدی له‌پله‌کانی ئیمان به‌رز و بلند ده‌بیت، تا‌کو ده‌گاته ئاستی رضوان، له‌سه‌ر دونیا (رضوان الله) به‌ده‌ست ببیت، به‌رله‌وه‌ی بگاته روژی دوا‌یی، ئه‌مه جوریکه.

جوری دووم ئه‌وه‌یه که به‌کرده‌یی شه‌یتانه‌کان ته‌نزیلی ماددی خو‌یان ده‌کهن، به‌چه‌مکی وشه‌ی سروش (وحی)، ئه‌مه‌ش هه‌ر له‌قورئان هاتووه، لو شه‌یتانه‌کانی سه‌ر زه‌وی که شه‌یتانه‌کانی ئینسان، سو‌رته‌ی الناس بخویننه‌وه، له‌ئهنجامدا (مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ) (الناس ۶)، که‌واته "په‌یوه‌ندییه‌کی پته‌و له‌نیوان ناس و جن هه‌یه، ئه‌ویش ده‌بیت ئه‌و ناسه له‌سه‌ر زه‌وی به‌کرده‌یی زه‌مین‌ه‌ی وهر گرتنه‌وه‌ی ئه‌م سروش (وحی) به‌ته‌نزیل‌ه‌ی هه‌بیت، له‌ئهنجامدا چیمان لو ده‌رده‌چیت؟ ئه‌وه‌ی ده‌رده‌چیت ئه‌وه‌یه ئی‌مه‌ش ئه‌گه‌ر له‌روژیک جاریک ئه‌م قورئانه له‌م سه‌ر تا ئه‌و سه‌ر بخوینین سو‌دی نییه، هه‌تا به‌م جور ه‌ی زه‌مین‌ه‌ی له‌ناو ناخمان دروست نه‌کریت، که زه‌مین‌ه‌که‌ش دروستکرا، ئه‌م کاته قورئان کاریگه‌ری ده‌بیت، راسته‌قینه‌یی قورئان ده‌سته‌به‌ر ده‌کریت، مروّقه‌که‌ش لو قه‌بو‌ل‌کردنی ئه‌م قورئانه ئاماده‌باشی ده‌بیت، به‌شیه‌یه‌کی ئوتوماتیکی به‌بی ئه‌وه‌ی هه‌ست به‌جوره شه‌رم و له‌روو دامان (الحرج) یک بکات له‌کات و ساتی جیبه‌جیکردنی قورئان، به‌نهرم و شلی، چون کاتی نان ده‌خوات ده‌ستی لو گو‌یچکه‌کان نابات، به‌لکو لو ده‌می ده‌بات، چون کاتیک ده‌خو‌یت و بانگی ده‌کهن به‌ناوی خو‌ی به‌ئاگا دیته‌وه، به‌م دو‌خه‌ش ئه‌م مروّقه، هه‌ر به‌م نهرم و شلییه قورئانه‌که‌ی وهر ده‌گریت، هیدی هیدی (عَلَىٰ مُكْتَبٍ) (الإسراء ۱۰۶)، به‌به‌ش به‌شی (موفه‌ره‌قی) وهری ده‌گریت، هه‌تا ده‌گاته ئه‌و ئاسته‌ی که به‌کرده‌یی خودای ره‌حمان پنی رازی بیت، ئه‌مه‌یه چه‌مکی ته‌نزیل له‌قورئان.

گوتمان ئه‌م ته‌نزیل‌ه‌ش ته‌نیا له‌ریگه‌ی قیرائه دروست ده‌کریت و به‌س، ریگه‌یه‌کی تر نییه، هیچ زه‌مین‌ه‌یه‌ک نییه، لو هینانه کایه‌ی ئه‌م دو‌خه له‌ناوه‌وه‌ی ئه‌م مروّقه. له‌وانه‌ی شه‌شه‌م باسی ئه‌وه‌مان کرد که له‌سو‌رته‌ی المزل الله کاتی قیرائه‌ی لو پیغه‌مبه‌ر دیاری کردووه، که پی ده‌فه‌رمو‌یت: (يَا أَيُّهَا الْمَرْمِلُ) (۱) قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا) هه‌موو شه‌وه‌سته، (قُمْ اللَّيْلَ) له‌سه‌ره‌تا به‌م جور ه‌، (قُمْ اللَّيْلَ) شه‌وه‌سته ته‌نیا که‌میکی نه‌بی، واته "شه‌وه‌مووی هه‌سته‌وه ته‌نیا که‌میکی نه‌بیت، ئیسراحتی تیدا بکه، ئه‌مه قوناغی یه‌که‌مه، (قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا)، پاشان (نِصْفَهُ) واته "نیوه‌ی شه‌وه‌سته، (أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا) له‌ویش که‌می که، (أَوْ زِدْ عَلَيْهِ) له‌سه‌ری زیاد که.

(ورتل القرآن ترتیلاً)، له‌پاش قیرائه ئینجا ته‌رتیلی قورئان دیت، (وَرَتِلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً)، (اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ) (العلق ۱)، زه‌مین‌ه‌ی دروستکرد، ئینجا له‌ناخی پیغه‌مبه‌ر به‌چار جور (قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا)، ئه‌وه یه‌ک (نِصْفَهُ) ئه‌وه دوو، (أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا) ئه‌وه سی، (أَوْ زِدْ عَلَيْهِ)، به‌چار ریگه، به‌چار قوناغ، پیغه‌مبه‌ر (عليه السلام و البركات) فه‌رمانی پی ده‌کریت به‌م چوار قوناغه هه‌لسیته‌وه.

یه‌که‌م جار هه‌موو شه‌وه‌که هه‌لسیت، (قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا)، پاشان ئینجا نیوه‌ی، هه‌ندیک له‌رافه‌کاران ده‌لین ئه‌مه به‌لگه‌ی ئه‌وه‌یه که سالیکی ته‌واو پیغه‌مبه‌ر (عليه السلام و البركات) قیرائه‌ی کردووه، به‌چ؟

باسی چوار وهرز، چوار وهرزی سال، زستان، به‌هار، هاوین، پایز، ههر چواری لَو دیاریکراوه، پاشان جووری دُوخی داواکراوی پیغمبهر (علیه السلام و البرکات)، له‌سهره‌تای قوناغه‌که پیویستی به بریکی زووری قیرائه هه‌یه لَوئه‌وه‌ی له ناخی زهمینه‌ی ته‌نزیل لَو مادده‌ی ته‌نزیل دروست بییت، لَوئه‌وه‌ی بکریت قورئان له‌سهر خودی پیغمبهر (علیه السلام و البرکات) ته‌نزیل بکریت، (فَمِ اللَّيْلِ إِلَّا قَلِيلًا).

(قیام) لَو قیرائه‌یه‌و له‌گه‌ل (تهجد) جیاوازه

بیگومان چه‌مکی وشه‌ی (قم) مان له‌گه‌ل (تهجد) جیاکرده‌وه، که خویشی جیا‌یه، (وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ) (الإسراء: ۷۹)، ئه‌وه پاشان لَو پیغمبهری (علیه السلام و البرکات) دیته خوارموه، واته "به‌شیک له‌م شه‌وه، (وَمِنَ اللَّيْلِ) هه‌ندیک له‌م شه‌وه‌ی، (من) له جوزء وهرگیراوه، به‌شیک له‌م شه‌وه‌ی نه‌گهر که‌میش بییت، پیغمبهر (علیه السلام و البرکات) سیانزه ره‌کعات نویره‌که‌ی خو‌ی ده‌کات، له‌وانه‌یه بلین سیانزه ره‌کعاتی پیغمبهر کاتیکی زور زور که‌م بووییت له‌سهره‌تای ته‌نزیل، به‌لام پاشان که قورئان له مه‌دینه نزیک ته‌واوبون بوو، ئه‌و کاتی پیغمبهر (علیه السلام و البرکات)، سورته‌ی (آل عمران) و سورته‌ی (البقرة) ی له (قیام اللیل) له (تهجد) ده‌خویند، به‌لام قیامه‌که له‌گه‌ل تهجد جیا‌یه، قیامه‌که قیرائه‌که‌یه، لَو ئه‌وه‌ی ئه‌م زهمینه‌ی تازه پیش که‌میک باسمان کرد دروست بییت لَو چه‌مکی ته‌نزیل پاشی قیرائه‌ی ئینجا (وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا).

وه‌ک لاتان ئاشکرایه جاری قورئان هه‌مووی دانه‌بزیوه، ئه‌مه سورته‌ی سنیهمه، قورئان هه‌مووی دانه‌بزیوه، باشه وشه‌ی ره‌تیل (رتل) چیه‌ه؟ وانه‌ی شه‌شه‌م یان چه‌فته‌م باسمان کرد واته "به له‌سهرخو‌یی به‌دواداچوون (متابعة) بکه، به جیگیری (استقرار)، به دلنیا‌یی (إطمئنان) موتابه‌عه‌ی قورئان بکه، ئه‌مه وشه‌ی (رتل) ه، نه‌ک ئه‌وه‌ی ئیستا له که‌نال‌ه‌کان ده‌خوینریت ئه‌وه ته‌رتیله، قیرائه‌ی قورئان به ترتیل ته‌رتیل کردنی قورئان چه‌مکه‌که واته "به‌دواداچوون به ئارامی، له‌وانه‌یه له‌سهر یه‌ک ئایه‌ت یه‌ک مانگ راوه‌ستیت، یه‌ک مانگی ته‌واو و یه‌ک ئایه‌ت، بو نمونه " (رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا) (المزمل ۹)، له‌سهر ئه‌مه راوه‌ستیت، (رب) به‌م مانایانه‌ی که له وانه‌کانی پیشووتر له وانه‌کانی یه‌که‌م و دووهم باسمان کرد، ئه‌م مانایانه هه‌مووی به هوی قیرائه له خودی الله دروست بکات، ئه‌مه کاتیکی زووری ده‌ویت، ئه‌مه ره‌نجیکی زووری ده‌ویت، که دروستی کرد لَو وشه‌ی (رَبُّ الْمَشْرِقِ)، (أَفِرًا بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ)، (وَأَذْكَرَ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا) (المزمل ۸)، ته‌نانه‌ت ئه‌و دُوخه به (کاف) کافی موخاطبه له خودی له ناوه‌وه‌ی رسول الله (علیه السلام و البرکات) دروست بییت، ئه‌ویش لَو جه‌معی (الذین آمنوا معه) ی بگوازیته‌وه، پیغمبهر (علیه السلام و البرکات) له‌سهر ئه‌و ئایه‌ته راوه‌ستیت، ئه‌وه‌یه چه‌مکی وشه‌ی ته‌رتیل، (وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا)، لَو؟ قیرائه‌ی کرد، ئه‌م هه‌موو کاته قورئانیسی به‌م جووره ته‌رتیل کرد، لَو ئاماده‌کردنی دُوخیک که پاش ئه‌وه‌وه دیت، ئه‌ویش (إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا) (المزمل ۵)، واته "جاریک إلقاء نه‌کراوه سینی (سوف) ه لَو إستقبال به‌کاره‌نیراوه، له زمانی عهره‌بی، سینی (سوف) ه لَو دُوخیک و کاتیکه که له پاشان دیت، (إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا)، نه‌گهر هاتوو کاتییش بییت و ئیستاش بییت، ده‌بییت قیرائه‌که بکات به‌هوی قیام اللیل لَو ئه‌وه‌ی له ئیستا و هه‌تا کاتی کوچی دوا‌ییشی، (سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا)،

(إِنَّا سَأَلْنَاكَ قَوْلًا ثَقِيلًا)، قهوله‌كەش به‌ ته‌قیل ناوی هیناوه، قهولی ته‌قیل، خۆتان ده‌زانن وشه‌ی قول كیش و قورسایى نییه، گرانایى نییه، كه‌چى له‌هه‌مان كاتیش ناوی هیناوه به‌ قهولی ته‌قیل، ئه‌وانه هه‌موو بۆشاییه خۆتان له‌ سه‌رچاوه‌كان به‌ وردی به‌ پشتیوانی خودای ره‌حمان پینداچوونه‌وی لۆ بکه‌ن، لۆ؟ (إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْءًا وَأَقْوَمُ قِيلاً)، وشه‌ی ناشیئه‌ی به‌كار هیناوه، نه‌ك زاکیه، ئه‌وه پینغه‌مبه‌ر (عليه السلام و البركات) قیرائه‌ی ئایاتی کرد، ئایاتی قورئانی مه‌خلوقه و خوینراوه (متلوه) مورته‌له، دوو جوړه ئایه‌ت هه‌یه، پینشته‌ر باسما‌ن کردو، هه‌ردوو ئایه‌تی قیرائه‌ی کرد، دو‌خیک له‌ ناخی دروست ده‌بیته‌ که له‌گه‌ل گه‌شه‌سه‌ندن (نمو) جیایه.

ناشه‌ له‌ ته‌نشیه‌وه هاتووه، ته‌نشیه‌ چیه؟ مرؤف زه‌مینه‌یه‌ك یان بناغه‌یه‌ك دابنیت، به‌ نیازی بینایه‌کی مه‌زن، پینشته‌ر ده‌بی بینا‌که نه‌خشه‌ی هه‌بیته، ته‌نشیه‌ ده‌بی زه‌مینه‌یه‌ك بوونی هه‌بیته، بناغه‌یه‌کی پته‌وی هه‌بیته نه‌خشه‌یه‌کی وردی هه‌بیته، حیسانی هه‌زاران سالی لۆ کرابیته، ئه‌مه هه‌وا به‌م جوړه‌وه دیت، خۆر به‌م جوړه‌ی لێده‌دات، جو‌له‌ی زه‌وی، بوومه‌له‌رزه، ئه‌وه‌نده شیانده‌ی هه‌یه لۆ خو‌گرته‌ی، نه‌گه‌ر هاتو زه‌وی رووچوو، ئه‌وه خۆی ئه‌وه‌نده ده‌گریته، ئه‌م هه‌موو ئه‌ندازه‌گیریه لۆ بینا‌که بکری، پاشان هیدی هیدی بینا‌که بکریته، ئه‌وه ته‌نشیه‌یه، ئه‌و دو‌خه له‌ زه‌مینه‌ی بناغه‌ لیدانه، ئه‌و بینا‌کردنه به‌م هه‌موو قوناغانه و به‌م هه‌موو پروا و بریاردانه، ئه‌مه هه‌مووی پی ده‌گوتریت ته‌نشیه‌.

وه‌طه‌

لویه هه‌ر له‌ سه‌ره‌تای ده‌ستپیکرانی کار له‌ کارگه‌و فابریکه‌کان و به‌ره‌مه‌ینانی و تا ده‌یداته ده‌ست به‌رامبه‌ره‌که‌ی پی ده‌گوتریت مونه‌شه‌ (المنشأة) لۆ نمونه‌ "المنشأة العسکرية، ده‌چته جیگه‌یه‌کی ناوی لیه‌ یه‌کسه‌ر ئه‌ندازه‌یار ده‌هینن و ده‌لین ده‌مانه‌ویته ئه‌و ئاوه له‌م به‌ره‌وه بیه‌ینینه ئه‌و به‌ره‌وه، که‌واته" ده‌بی پردیک دروست بکریته، پرده‌كەش ده‌بیته به‌م جوړه بنیات بنریته، ئه‌ندازه‌گیری بکریته لۆ لافاو و ناوی زۆر و ته‌قینه‌وه‌کان و گه‌رده‌لوول و یه‌ك کومه‌ل شت، لۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و پرده به‌ ریکوپیک و سه‌دا سه‌د کاری خۆی بکات، که دیت هه‌موو شته‌کان ده‌کات و ده‌یداته ده‌ست خاوه‌نی، لایه‌نی په‌یوه‌ندیدار و میری، ده‌زگاکه، ئه‌مه پی ده‌گوتریت مونه‌شه‌، ئه‌مه له‌چی هاتووه؟ له‌ ته‌نشیه‌وه هاتووه، خودای ره‌حمان ده‌فرمووی: (إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْءًا وَأَقْوَمُ قِيلاً)، (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ) (البقره: ۱۶۵)، (أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ)، وشه‌ی (شدید) له‌ قورئان جیا له‌گه‌ل ئه‌و شیده‌ته‌ی به‌کاره‌اتووه که نیسته‌ له‌ زمانی عه‌ره‌بی عاممی و فصحی به‌کار ده‌هینریته، ده‌فرمووی: (إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْءًا وَأَقْوَمُ قِيلاً) (المزمل: ۶)، وشه‌ی وه‌طئی به‌کار هیناوه، وه‌طه‌ واتای چیه؟ له‌ زمانی عه‌ره‌بی وه‌طه‌ لۆ ژیر پی به‌کار هینراوه. مرؤفیک، یان کومه‌له‌ مرؤفیک پینان زۆر له‌ جیگه‌یه‌کی بدن، واته" به‌ پی زۆر له‌ جیگه‌یه‌کی بدن، ئه‌و شوینه‌ زۆر پان بیته، ره‌قی دروست بکات، سه‌فت بیته، پر بیته و ده‌رفته‌ی ئه‌وه‌ی نه‌مینیت برمیت، یان بکه‌ویت، ئه‌م شوینه‌ پی ده‌گوتریت ته‌وطیه‌ (توطئه) ته‌وطیه‌ و طه‌ واته" ئه‌وه‌ده‌ی پی لینراوه (تذلیل) بووه زه‌لیل بووه، خۆی داوته‌ ده‌ست به‌م جوړه‌ی که خۆی

دهیه‌ویت، کابرا دهیه‌ویت، تمهیدکردنی ناماده‌کردن و ناسایی کردنی جیگاکه‌ی، لو؟ لوئه‌وه‌ی توندی دروست ببیت، چه‌سپانیک له شوینه‌که دروست ببیت و نه‌خزیت.

لو نمونه" زه‌وییه‌ک لماوی بیت، لمی لیبیت، توطنه‌ی لی دروست نابیت، (موطء القدم) ی لی دروست نابیت، قچه‌که دمخزیت و به قوولدا ده‌چیت، به‌مه ناگوتریت (وطء قدمه علی الارض)، ئەم توطنیه‌یه چۆن دروست بی؟ ده‌بی زه‌مینه‌کەش هه‌بیت، ئەم دوخه ئەم قیرائه‌ته به ته‌واوی شه‌و پیغه‌مبەر (علیه السلام و البرکات) له‌گه‌ل جه‌معی (الذین آمنوا معه) قیرائه ده‌کەن، قیرائه‌کەش به‌م جوهری ده‌کەن که باسماں کرد، ته‌رتیلی قورئان ده‌کەن به‌م جوهری لو ژووره‌ویان زه‌مینه‌که سینگه‌که‌یه ئاوی لی دیت، تا ده‌گاته ئەم ئاسته‌ی به ته‌واوی هه‌رچی چه‌مکی وه‌چی بی یه‌کسه‌ر جیی خوی بگریت، نه‌خزیت و به قولایی دانه‌چیت، دانه‌رمیت، بو‌شایی دروست نه‌کات و یه‌کسه‌ر له‌سه‌ری رابوه‌ستیت، (إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ)، ئەگه‌ر هاتوو زه‌وییه‌که‌ی که پردی له‌سه‌ر دروست ده‌کریت نه‌رم بیت، ئەم پرده مه‌زنه به سه‌ده‌ها به‌کو به هزاره‌ها ئوتومبیل به‌سه‌ریدا تیده‌په‌ریت و به‌رگه‌ی ئەمه ناگریت، (إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْءًا وَأَقْوَمُ قِيلاً).

ته نیا ئەوه‌نده؟ نه‌خیر، (وَأَقْوَمُ قِيلاً)، وشه‌ی ئەو (أَقْوَمُ) له ناخی پیغه‌مبەر (علیه السلام و البرکات) و جه‌معی (الذین آمنوا معه) زه‌مینه دروست ده‌کات، لو چ؟ لو هه‌موو قیامیک که له دواروژ ده‌کریت، چ جوهره قیامیک؟ قیامی په‌رستش، وشه‌ی (وَأَقِمِ الصَّلَاةَ) یش له‌وه‌ی وه‌رگیراوه، (أَقِمِ الصَّلَاةَ) لهو ئەقه‌ومه‌ی وه‌رگیراوه، ئەو قیوامیه‌ته، ئەو ته‌وطني‌یه، له‌ناو ناخی پیغه‌مبەر له گه‌ل جه‌معی (الذین آمنوا معه) له‌ناو ناخیان دروست ببیت، لو ئەوه‌ی به کرده‌ی بگریت، دوخه‌که به‌جی بگه‌یه‌نریت، لویه نوژیان ریکوینک بوو، چونکه إقامة ده‌کرا، ئەو ئیقامه‌یه له چ وه‌رگیراوه؟ چۆن له ناخیان دروست بووه؟ به (وَأَقْوَمُ قِيلاً)، (إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْءًا وَأَقْوَمُ قِيلاً)، ئەوه هه‌موو باسی شه‌و بوو.

ئه‌رکی پیغه‌مبەر (علیه السلام و البرکات) له روژدا چ بووه؟

که‌واته" قوتابخانه‌ی بیناکردنی پیاوان له شه‌ودایه، به‌م قیرائه‌یه‌ش ده‌کریت که الله فه‌رمانی پی‌یکردوو، په‌رسیاریک ده‌کەین: ئەه‌ی به روژ پیغه‌مبەر (علیه السلام و البرکات) له‌گه‌ل جه‌معی (الذین آمنوا معه) چ بکات؟ ده‌فه‌رمووی: (إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا)، به روژ سه‌بح بکا. ده‌زانن وشه‌ی ته‌سبیح له سیباحه‌وه هاتوو، له مه‌سه‌به‌حه‌وه هاتوو، واتای چ؟ واته" ئەو مروقه له‌ناو گه‌ردونیک دایه، له‌ناو بوونیک دایه، هه‌مووی مه‌خلوقه، به‌شه‌و قیرائه‌ی کرد، به‌و جوهری که باسماں کردوو، باشه به روژ چ ده‌کات؟ که خور هه‌لات، روشنایی خوی ده‌خاته سه‌ر هه‌موو مه‌خلوقات، هه‌مووی روشن ده‌بیت، که‌واته" هه‌موو به‌ش و گه‌ردوون و که‌لینه‌کانی ئەو مه‌خلوقاتانه له پیش چاوی که‌سه‌که دیاره! ده‌توانیت سه‌رنجی بداتی و لئی ورد بینه‌وه، به به‌رجه‌سته‌یه‌ش ته‌واو وینه‌یان بکیشیت، ئەوه روژه‌که‌یه، باشه چی بکات؟ هه‌رچی له‌م نیوه‌نده بوونی هه‌یه خودی ئەو که‌سه‌ی تیدایه هه‌مووی مه‌خلوقاته، هه‌مووی وه‌ک ده‌ریاهه‌ک هه‌ژمار ده‌کریت، خودی ئەو که‌سه ده‌یه‌ویت

به‌شهو قیرائه بکات، ده‌بی به روژیش مه‌له‌وانی بکات، ته‌سیح بکات، سیب‌احه بکات، له چ؟ له ناو ئەو هه‌موو مه‌خلوقاتانه، هه‌ر له ئوکسجینه‌وه ده‌ست پێ ده‌کات که هه‌لیده‌مژیت به هزر و ذهن، به چاو، به گوئی، به عه‌قل، به هزر، له‌م ئوکسجینه ورد ده‌بیته‌وه، که له هه‌موو شتی‌ک زیاتر پێویستی پێیه‌تی. ته‌نیا سێ خوله‌ک دم و لوتت بگری ده‌خکییت، دیت به چاو، به عه‌قل، به گوئی، به قولی له‌و ئەو ئوکسجینه ورد ده‌بیه‌وه، لو ئوکسجین وه‌رده‌گری؟ که چوو ژووره‌وه ئەو ئوکسجینه چ ده‌کات؟ به چهند ریگه‌یه‌ک داده‌چیت، له ژووره‌وه چ دروست ده‌کات، لو چ کۆنه‌دامیک ده‌چیت؟ ئەمه ته‌نیا لو ئەو ئوکسجینه، پاشان دیته‌وه ده‌روه، له هه‌وایه‌که چ دیته‌وه ده‌روه؟ ئەمه نمونه‌یه و هه‌مووی له ده‌وروبه‌ری خویدا هه‌یه.

پاشان نمونه‌ی دیکه، ئینجا دیته‌وه سه‌ر رووه‌ک، دیته‌وه سه‌ر بابه‌تی نازم، دیته‌وه سه‌ر بی گیانان، دیته‌وه سه‌ر مرۆف، سه‌یری مرۆف ده‌کات، چاوی ئەم مرۆفه، گوئی ئەم مرۆفه‌ی، قزی ئەم مرۆفه‌ی، شیوازی ئەم مرۆفه‌ی، شیوازی رویشنتی ئەم مرۆفه‌ی، په‌نجه‌ی ده‌ستی ئەم مرۆفه‌ی. هه‌موو مه‌خلوقه، وه‌کو ده‌ریایه‌ک ئەو کابرایه دیت و به‌و هزره‌ی، به‌و عه‌قله‌ی و به‌و دل‌ه‌ی سیب‌احه‌ی تیدا ده‌کات، مه‌له‌وانی تیدا ده‌کات، (إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا) خودای رحمان به ژماره‌ دیاری ناکات، نالی ملیونه‌ک، (سَبْحًا طَوِيلًا) دریز، (إِنْ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ)، هه‌مووی شه‌و بوو، (فَمِ اللَّيْلِ)، (إِنْ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ)، پاشان ئەه‌ی به روژ؟ (إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا)، کو؟ (وَادُّكِرْ اسْمَ رَبِّكَ)، ئەوه‌یه، که ئەو هه‌موو مه‌خلوقاتانه به‌و جوهره‌ی ته‌سیحاتی کرد، په‌کسه‌ر خالقیه‌تی خودای رحمان به بیردا دیت. که‌واته " ئەو زیکره، (ذکر) به له دوا‌ی بیرچونه‌وه دیت، (وَادُّكِرْ اسْمَ رَبِّكَ إِذَا نَسِيتَ) (الکف: ۲) (وَادُّكِرْ اسْمَ رَبِّكَ)، ئەوانه هه‌موو له ئەنجامدا له میشکی چ ده‌رده‌چی؟ هه‌مووی وشه‌ی (الله‌ی) له سه‌ر نووسراوه، دروستکراوی (صنع) (الله‌یه، خلق الله، هه‌موو به‌ته‌واوی، به چه‌مکی په‌روه‌دگاریتی (ربوبیه‌ت)، به چه‌مکی خالقیه‌ت خودی (الله‌ی) ده‌که‌وێته ناو دلی.

چه‌مکی ته‌به‌تول

(وَادُّكِرْ اسْمَ رَبِّكَ)، له ناخی چی لیدی؟ بیگومان له ناخی دوخیکی دیکه دروست ده‌بیت، (وَتَبَيَّنَّ إِلَيْهِ تَبْيِيْلًا)، وشه‌ی ته‌به‌تول به مانای دا‌بران (إِنْقِطَاع) هاتوه، واته " ئەو کاته ئەو هاوه‌له‌ی که ئەو دوخه‌ی کردوه هه‌رچی هه‌یه، هه‌رچی په‌یوه‌ست و په‌یوه‌ند هه‌بوو بیت له نیوان خوی و له نیوان ئەو ژینگه‌یه، له نیوان ئەو بووناندا، که به‌ستویه‌تی هه‌مووی چپراوه، سه‌رله‌نوێ ئەمجاره هه‌مووی به‌م چاوه‌ی به‌ستوته‌وه که خودای رحمان ده‌یه‌ویت، (وَتَبَيَّنَّ إِلَيْهِ تَبْيِيْلًا)، ته‌به‌تول (به‌تل) له زمانی عه‌ره‌بیدا به ناوی (مِثْل) واته " (وه‌کو) هاتوه، (يَقَالُ عَنِ النَّخْلِ الْفَسِيلَةَ الْمَنْقُوعَةَ عَنِ امْهَاءِ)، له بن دار خورمای، نه‌مامی دار خورما ده‌روێ و گه‌شه ده‌کا، هه‌ر له بن ره‌گه‌که‌ی، ئەگه‌ر له وینه سه‌رنجتان دا‌بیت، دارخورما وه‌کو دار پرته‌قال و دار هه‌نار و سێو نییه، هه‌ر له‌ژیر خویه‌وه چهند نه‌مامیک ده‌ردییت، له زمانی عه‌ره‌بی فسه‌له‌ی پێ ده‌گوتریت و له کوردی پێی ده‌لین براله، ئەو ته‌به‌توله به‌م دوخه‌ ده‌گوتریت کابرای جوتیار بی ئەوه‌ی ئەم براله‌یه بیرته‌وه و له شوینیکی تره‌وه بیچیت.

وهك دهزانن ئه‌وه‌ی له‌گه‌ل خاوه‌ن باخی خورما ژیاڤیت یان له‌ ناوچه‌یه‌کی به‌ خورما بیټ، یان زانیاری دهرباره‌ی کشتوکال هه‌بیټ، هه‌موو سیفه‌ته‌کانی ئه‌م براله‌یه‌ له‌ داكانه‌که‌ی خوی ده‌چیت، له‌م به‌ر هه‌مه‌ی که‌ به‌روبوومی ده‌بیټ، لویه‌ له‌ زانستی کشتوکالدا ئه‌گه‌ر هاتوو خورمایه‌ك جووره‌که‌ی باش بوو و ویستت بیچینیت، به‌ ده‌نك مه‌یچینه، به‌م براله‌یه‌ به‌م فه‌سیله‌یه‌ بیچینیت باشه، کات و جووره‌که‌ی، ئه‌و کاته‌ی که‌ گه‌شه‌ی تیدا ده‌کات، پاشان هه‌مان جوورت لۆ به‌ر هه‌م دینیته‌وه، ئه‌و برینه‌وه‌یه‌ به‌هه‌مان جوور دوخه‌که‌ دروست ده‌کات و دووباره‌ی ده‌کاته‌وه، ئه‌مه‌یه‌ ته‌به‌تول.

واتای چی؟ واته‌" الله کاتی خوی که‌ پینغه‌مبه‌ر و جه‌معی (الذین آمنوا معه) به‌ ماناو چه‌مکی جینشینی (الخلافة) دروست کردوه، (إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً) (البقرة: ۳۰) ناو و کرداره‌کانی به‌ ریزه‌یی، به‌ ریزه‌ی سه‌دی داوته‌ ئه‌م مروقه، ئه‌وانه‌ی له‌گه‌ل (رسول الله) نیمانیان هینا (مع رسول الله)، که‌واته‌" ئه‌م دوخه‌ به‌هوی قیام اللیل و به‌هوی ته‌رتیبی قورئان ریزه‌بندی دابه‌زینی قورئان، به‌هوی زکر دروست ده‌بیټ، دوخیک له‌ناو ناخی ئه‌و که‌سه‌ دیته‌ ئاراوه، (بعمی ویکچواندن و نواندن) له‌ خودی خودای ره‌حمان بچیت، ئه‌وه‌یه‌ چه‌مکی ته‌به‌تول (التبتل).

ئه‌و ژیانه‌ی که‌ خودای ره‌حمان لۆ جه‌معی نیماندارانی ده‌ویت له‌گه‌ل ژیانی سه‌ر شه‌قام جیاوازی هه‌یه، به‌ئێ که‌سی سه‌ر شه‌قامیش زیندوو، به‌لام ژینیکی نه‌وعیه‌، له‌ قورئاندا دان به‌م ژیانه‌دا نانریت، لویه‌ ده‌فه‌رموویت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ) (الأنفال ۲۴)، باشه‌ ئایا که‌سی موسلمان که‌ له‌ شه‌قامه‌وه‌ دیته‌ ناو مزگه‌وته‌وه‌ زیندوو نییه؟ به‌ئێ له‌ رووی بایلوچییه‌وه‌ زیندوو، به‌لام به‌ قورئان زیندوو نییه، که‌واته‌" ئه‌و ژیانه‌ی که‌ قورئان لوی دروست ده‌کات له‌ جووری ویکچووی ژیانی خودای ره‌حمانه، ئه‌مه‌ ته‌به‌توله، ده‌بی له‌ خود و ناخی ئه‌و مروقه، خودای ره‌حمان چ سیفه‌تیک؟ چ فیعلیک؟ چ ناویک که‌ پنی رازی بووبیت لۆ مه‌خلوقات دایناڤیت؟ ده‌بی ئه‌و حالته‌ له‌ ناخی ئه‌و به‌نده‌یه‌ به‌م جووره و به‌م بره‌ دروست بیټ، لۆ ئه‌وه‌ی به‌ کرده‌یی لۆ خودی خودای ره‌حمان پروات، (وَتَبَتَّلْ) نالی: الی الله، أو الی ربك، (وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلاً)، لئی دابیری، به‌لام مه‌به‌ستی ئه‌وه‌ نییه‌ کابرا واز له‌ دونیا بینیت و بچیته‌ ناو ئه‌شکه‌وته‌کان، (ره‌به‌نايه‌تی) ره‌به‌نايه‌ت له‌ ئیسلامدا نییه، چه‌مکی ته‌به‌تول به‌م جووره‌ نییه، له‌ هه‌ندی زاراوه‌ی زمانی ئیستا ئه‌و مانایه‌ دروست بووه، گوتمان ئه‌م ته‌به‌توله‌ به‌م جووره‌ی که‌ براله‌ (فسيلة) خورمایه‌که‌ دروستی کرد، به‌هه‌مان سیفه‌ت و به‌ هه‌مان ناو به‌ ریزه‌یه‌کی دیاریکراو له‌ ناخی ئه‌م به‌نده‌یه‌ دروست ده‌بیټ، ئه‌وه‌ ته‌به‌توله.

(وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلاً)، کئی؟ الیه‌ کئی؟ (رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا)، گووتی: (رب) اسمی (رب)ی لۆ به‌کاره‌یناوه، (رب) به‌م چه‌مک و مانایانه‌ی که‌ پیشتر باسامکرده‌وه، باشه‌ لۆ رَبُّ الْمَشْرِقِ؟ (إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا)، نه‌هار به‌ چ دروست ده‌بیټ؟ به‌ خووره‌لاتن روژ دروست ده‌بیټ، به‌ خوړئاوابوون شه‌و دروست ده‌بیټ، (رَبُّ الْمَشْرِقِ)، که‌ روژ هه‌لدیت ده‌ست به‌ ته‌سیح ده‌کات، به‌ هوی روشنایی خووره‌که‌ تیشک که‌وتوته‌ سه‌ر مه‌خلوقات، مه‌خلوقات هه‌موو له‌ پیش چاوی پرووناک بوو، ده‌ست به‌ ته‌سیح ده‌کات له‌ناو ئه‌و مه‌خلوقاته‌ هه‌مووی ده‌ریایه‌ك بیټ، ئه‌و مه‌له‌وانی تیدا ده‌کات لۆ ئه‌وه‌ی فیعلی خالیقیه‌تی خودای ره‌حمانی لۆ

ناشکرا بیټ، به چ حاله‌تیک؟ به چه‌مکی رب، گوتمان رب بهم سی مانایه‌نه‌ی که له سه‌ره‌تا باسماں کردووه، (رَبُّ الْمَشْرِقِ)، پاشان (وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكَيْلًا)، (فاتخذه) خۆت بیگره، خۆت بیکه، ئه‌وه‌تا (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا)، (مَنْ يَتَّخِذُ) خۆی ده‌یکا، خۆی دروستی ده‌کا، که‌واته "ده‌بی مروّفی موسلمان خۆی له ناخی خۆی، خودای رحمان چون لو خودای رحمان، گه‌رانه‌وه لو خودای رحمان، له ناخی خۆی چه‌مکی ربووبییه‌تی خودای رحمان خۆی دروست بکات، (فَاتَّخِذْهُ)، به چ صیفه‌ته‌ک؟ (وَکَيْلًا).

ئهو هه‌موو مانایانه ته‌رتیبه، چونکه ئه‌وه یاسایه له قورئان دا، قوناغی یه‌که‌م ده‌یگه‌یه‌نیته قوناغی دووه‌م، قوناغی دووه‌م ده‌یگه‌یه‌نیته قوناغی سنیهم، قورئان بهم جوهره‌ی و بهم ئه‌ندازه‌گیریه‌ی مروّف له موسلمانیتی ده‌گوازیته‌وه لو که‌سیکی خاوه‌ن نیمان، (فَمِ اللَّيْلِ إِلَّا قَلِيلًا)، پاشان ته‌نشیه‌ی شه‌و، ته‌وطیه‌ی شه‌و، (إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا)، (رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ)، لو؟ تا‌کو حاله‌ته‌ک دروست بیټی (فَاتَّخِذْهُ وَکَيْلًا).

باوهر بکه‌ن ئه‌م (وکالة) ته‌وکیلی خودای رحمان ئه‌و فعله‌ی که ئینسان ده‌داته پال خودای رحمان ته‌نیا به‌و حاله‌ته‌ دروست ده‌بیټ، لویه ئه‌و چه‌مکه له می‌شکمان زور بچووک و دیاریکراوه، خودای رحمان به‌ سیفه‌تی وه‌کیل له زیان و بوونی هه‌موو مه‌خلوقاتدا فاعیله، به‌لام به‌کرده‌بی ده‌بی مروّف لو ئه‌و بابه‌ته‌ی ته‌وکیلی خودای رحمانی بکات، لو هه‌موو مه‌خلوقات (الله) بریکاریانه (وکیل) له رۆزی و له زیان گه‌رانده‌وه و له زیان و به‌ده‌سته‌ینانی سوود، ته‌نیا مروّف نه‌بیټ هه‌رکاتیک ئه‌م حاله‌ته‌ی له دل و ناخی دروست بوو، واته "خودای رحمان بکاته وه‌کیلی خۆی، (فَاتَّخِذْهُ وَکَيْلًا)، پاش ئه‌و هه‌موو حاله‌تانه، قیام اللیل ده‌کا، ته‌نشیه‌ ده‌کا، ته‌سیح ده‌کا، رب المشرق والمغرب، (فَاتَّخِذْهُ وَکَيْلًا).

وه‌کیل

وشه‌ی وه‌کیلیش به مانای خۆدانه‌ده‌ست (استسلام) هاتووه، واته "به ته‌واوی به ماناوه چه‌مکی وه‌کاله‌ت ته‌سلیم بیټ، خودای رحمان بیته‌ هاوولی، خودای رحمان له هه‌موو کات و ساتیکدا لو کاروباری ماددی و مه‌عنه‌ویی بیته‌ قائیمی، هه‌موو کاتیک ئه‌و مروّفه به هه‌موو هه‌ست و حاله‌ته‌کانی په‌نا لو خودای رحمان بیات، ئه‌وه‌یه مانای وشه‌ی ته‌وکیلی خودای رحمان (فَاتَّخِذْهُ وَکَيْلًا).

(وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا) (مزم. ۱۰)، ئه‌وه‌ش دروست نابیت هه‌تا ئه‌و حاله‌تانه دروست نه‌بن، پیغه‌مبه‌ر (عليه السلام و البرکات) لئی داوا ده‌کریت ئارام (صبر) بگریت، به چ صه‌بر بگری؟ به یه‌کیک ده‌گوتریت ده‌ دینار ببه‌خشیته‌وه، ئه‌گه‌ر ده‌ دیناری له گیرفاندا هه‌بیټ، ده‌ دیناره‌که ده‌به‌خش، به‌لام ئه‌گه‌ر ده‌ دیناری له گیرفاندا نه‌بیټ چون لئی داوا ده‌کریت ده‌ دینار ببه‌خشیت؟ من داوای سه‌د دینار لهم برایهم به قه‌رز ده‌که‌م، ئه‌گه‌ر سه‌د دیناری له گیرفاندا نه‌بیټ

چۆن سەد دینارەكەم دەدات؟ ئایا ئەمە کاریکی ژیرانیه؟ خودای رحمان بە پیغمبەر (علیه السلام و البرکات) دەفەر موویت: (وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ)، صەبر حالەتەکی بەدەنییه، دەبی له ناخدا هەبیت، (اصْبِرُوا وَصَابِرُوا) (آل عمران ۲۰۰)، له ناخی مروّف بوونی هەبیت، چونکه بەروبوومی کاریکه.

باشه ئەگەر ئەو حالەته له ناخی پیغمبەر (علیه السلام و البرکات) بوونی نەبوو بیت، چۆن الله داوای لێدەکات؟ لویه ئیمە صەبرمان نییه، یاخود صەبرمان کەمه، (فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ) (القلم ۴۸)، ئەو حالەتهی که ئیستا تو تێدای حوکمه.. حوکمان کردوو لهسەرت بەو جوړه بیت، به ئەحکەمییهتی خوی دەبی صەبری لەسەر بگریت، بەلام حالەتیک له ناخی دروست دەبیت که ناتوانیت له بەرامبەردا بەرگه بگریت، (وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا)، طەبعەن ئەو هەجره پیشتری (وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ) (المثره) دروست بووه، ئەو هەجره له وانەکانی سپره باسما کردوو، حالەتەکه له ناخی مروّف دروست دەبیت.

هەجری حالەتیک دەکات له جوړیک که خودای رحمان پێی رازی نییه، که ئەو هەجره ی کرد ئینجا زەمینه لۆ قوناغی دووم دروست دەبیت. که هەجری مروّفه، ئەم مروّفه که ئەو حالەتهی دروست دەکات، (وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ) و ئەوه فەرمانه، روجز حالەتەکه له ناخی مروّف لۆ دەرەوه دەسپێنریت و خودای رحمان پێی رازی و پێی خوش نییه. فەرمان بە پیغمبەر دەگریت ئەو حالەته هەجر بکات، که پیغمبەر هەجری کرد ئینجا قوناغی دووم دەبیت خودی ئەو مروّفانەش کۆچ (هجر) بکەن که ئەو حالەتهیان لێ دروست دەبیت، ئەوه قوناغی دوومه.

قوناغی سنیهم: هەجری جوگرافی، (وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا) ئەوه هەجری سنیهمه، واتە " ئەگەر هات و هەجری جوړیی لۆ حالەتەکهی دروست نەبوو، قوناغی دووم دروست نابیت تا هەجری مروّفهکان بکات، پێی ناگریت، ئەگەر قوناغی دووم واتە" هەجری مروّفهکانی پێی دروست نەگریت، ئەوا قوناغی سنیهمی هەجر دروست نابیت تا قوناغی جوگرافی بگوازیتەوه لۆ ناوچەیهک، لویه ئەو کابرایهی که له کات و ساتی جەنگی عیراق و ئێران له سەرەتای جەنگدابوو، لەبەر مردن رای دەکرد و دەچوو ئێران خوی به موهاجیر دادەنا، کابرا موهاجیر نەبووه، له مردن هەلاتوو، کهی به کردەیی دەبیتە موهاجیر، ئەگەر هات و حالەتی یەکەم و دووم، ئینجا حالەتی سنیهمی لەسەر دروست دەبیت، (وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ) ی کردبی، (وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا) ی کردبی، ئەوجە (الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا) دروست دەبی، ئەوه یاسای قورئانه.

لویه زۆرجار ئەو حالەته دووباره دەکەینهوه، ئەو قورئانه یاسا و ئەندازەگیری وشەکانی نەوعییه، دەبیت بەم جوړەش جیبهجی بگریت و وەر بگریت، وشەیهک پیش بخریت وەک ئەوه وایه پەنا بەخوا بلێن یا رب تو ئەحکەم نەبوویت، تو (أعلم) نەبووی، ئیمه له تو زانترین، ئیمه دەزانین بەم جوړه باشتره ئەمرو، بەم شیوهیه جیبهجی بکەین، وشەیهکیش دواخەین هەمان مانا دەدات، چونکه ئەو قورئانه بەم ئەندازەگیرییه هاتوته خواره و ئەمه یاسایهتی.

شیوازی تیگه‌یشتنی قورئان

نمونه‌یه‌کتان لو ده‌هینمه‌وه: کابرایه‌کی عاره‌ب پینش مردنی وه‌سیه‌تیک لو منداله‌کانی دهنوسیت، دوو کوری هه‌یه، مالی و ملکی لابنی الصغیر، تنه‌یا ئه‌لفنیک (أ) له‌سهر واوه‌که‌ی زیاد بکه ده‌بیته: مالی او ملکی لابنی الصغیر، لیره واتاکه‌ی چهند ده‌گوریت؟ یه‌ک ضه‌مه‌ه قه‌ده‌غیه‌یه بگوریت، (إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ)، ئه‌وه ته‌عه‌بوده، فه‌تسه‌که بکه ضه‌مه ئه‌وه کوفره، چونکه ماناکه‌ی پیچه‌وانه ده‌بیته‌وه. باشه گورینی قورئان ههر ئه‌وه‌نده نییه، ئه‌گهر هات و ماناکانی قورئان له کات و ساتی جیه‌جی کردن بگوردیت (تحریف) بکریت، ههم دیسان ته‌حریفی قورئانه، چون؟ لو نمونه "الله فه‌رمانی به ئیمه کردوه له نویت‌دا یه‌که‌م جار ده‌بی سورته‌ی الفاتحه بخوینن، ئینجا بچینه رکوع، پاشان بچینه سجود. باشه، کابرایه‌ک هه‌ستا نیازیشی راست بوو، یه‌که‌م جار کرنوش (سجود) ی برد، یان رکوعی کرد، ئایا ئه‌وه که‌سه نویت‌ه‌که‌ی گیرا ده‌بیت؟ به کۆده‌نگی ئوممه‌ت ئه‌وه که‌سه نویت‌ی نه‌کردوه، با ههر نیاز پاک بیت، ئه‌وه‌یه یاساو فه‌رمانه‌کانی خودا، فه‌رموویه‌تی: بوه‌ستن، پاشان رکوع بکه‌ن، دواتر سجوده، ده‌فه‌رموویت: (وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ)، به ته‌رتیبی نزول، پاشان (آمنوا و هاجروا و جاهدوا)، حاله‌ته‌ک له واقعه‌ک دروست ده‌بی، ئینجا (هَجْرًا جَمِيلًا)، ئه‌وه‌یه شیوازی تیگه‌یشتنی قورئان به راسته‌قینه‌یی، پیوان (رجال) ی ئه‌وانی له‌گه‌ل رسول الله (عليه السلام و البركات) ئیمانیان هینا (الذين آمنوا مع) به‌م جوره‌ی دروست بووینه.

لویه ئه‌وان به‌و جوره بوون و ئیمه‌ش به‌م جوره‌ینه. پیغه‌مبه‌ر (عليه السلام و البركات) توانی به‌م جوره ئه‌وه پیوانه دروست بکات، سیحرباز نه‌بوو په‌نا به‌خوا، کاهین نه‌بوو په‌نا به‌خوا، کارگه‌شی نه‌بوو مرۆقه‌کان له‌م ده‌رگه‌یه بباته ژوروه‌وه و له‌وه ده‌رگه ئه‌بو به‌کری لی ده‌ربچیت، ئه‌بو به‌کر-یش ناوی ببیته صدیق، عومهریش بباته ژوروه‌وه و ببیته عومهری الفاروق، ئایا ئه‌مه روونه؟ یان هه‌مزه‌ی مامی بباته ژوروه‌وه و حمزه (سید الشهداء) ی لی ده‌ربچیت، نه‌خیر پیغه‌مبه‌ر (عليه السلام و البركات) کارگه‌ی نه‌بوو، به‌لکو به‌م ریگه‌یه ئه‌وه رجالانه‌ی دروست کرد، لویه ئه‌وه حاله دووباره‌یه دووباره نه‌بیته‌وه که قورئان شیوا و له‌باره لو دروستکر دهنوه‌ی ئه‌م جوره پیوانه (رجال)، به‌م جوره‌ی دروست نه‌کریت، میژوو هه‌رده‌م خوی دووباره ده‌کاته‌وه.

ئه‌وه‌تا پیغه‌مبه‌ر (عليه السلام و البركات) فه‌رموویه‌تی: (خير القرون قرني، ثم الذين يلونهم، ثم الذين يلونهم) ده‌بی ئیمه هه‌رده‌م لو خراپه بچین؟ به تیگه‌یشتنی ئه‌وه براییه‌ی بیت که ده‌لی له‌ناو مه‌سه‌له‌که قه‌ر نه‌که زه‌مه‌نه، هه‌تا ئه‌م نمونه دروست نه‌بیت ده‌بی هه‌رده‌م زه‌رب له خومان بده‌ین، (وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ) (الأنبياء ۱۰۵) (إِنَّ فِي هَذَا لَبَلَاغًا لِّقَوْمٍ عَابِدِينَ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ) (الأنبياء ۱۰۶).

خودای ره‌حمان لو خاتری گه‌وره‌یی و فه‌زل و به‌خشنده‌یی و که‌ره‌می خوی، به لوتفی خوی رینموونیمان بکات، هیدایه‌تمان ته‌واو بکات، ته‌قوامان زیاد بکات به پشتیوانی خودا، لو ئایینی راسته‌قینه ده‌ستمان بگریت، قورئانی کامل ئه‌وه حاله‌ته‌مان تیدا دروست بکات که‌الله لو نه‌وه (جیل) ی یه‌که‌م دروستی کرد، ئیمه‌ش بکاته ئه‌وه ریجالانه و به پشتیوانی خودای ره‌حمان به‌ئینیشی پیداون گوی زه‌وی به میرات بدریته ده‌ستیان.